

Тазова дистопія галетоподібної нирки, ускладнена нефролітазом. Клінічний випадок

С.П. Пасєчніков^{1,2}, П.О. Самчук¹, В.І. Сич³

¹Національний медичний університет ім. О.О. Богомольця, м. Київ

²ДУ «Інститут урології НАМН України», м. Київ

³Олександрівська клінічна лікарня м. Києва

У статті описано клінічний випадок рідкісної аномалії розвитку нирок, а саме тазової дистопії галетоподібної нирки, ускладненої нефролітазом. Висвітлені історичні відомості, дані про класифікацію, поширеність.

Ключові слова: аномалії розвитку нирок, галетоподібна нирка, сечокам'яна хвороба.

Уроджені вади розвитку нирок і верхніх сечовивідних шляхів посідають перше місце серед аномалій розвитку різних органів і систем, складаючи 12,9–40% усіх уроджених вад [4, 26] і 3–5,5% від загальної кількості урологічних хворих. Найбільш частими видами аномалій є аномалії розташування і форми нирок, серед яких дистопія нирок зустрічається в 15,5% випадків, аномалії зрощення нирок – в 16,5% [6, 26].

За різними даними, серед аномалій сечостатевої системи людини виділяють вади розвитку ниркових судин, нирок, ниркових мисок і сечоводів, сечівника, сечового міхура. Існує кілька класифікацій вад сечостатевої системи. Основні типи і аномалії розвитку нирок представлені в класифікації Н.А. Лопаткіна, який розділив усі аномалії нирок на 6 груп: 1-а – аномалії ниркових судин; 2-а – аномалії кількості нирок; 3-я – аномалії величини нирок; 4-а – аномалії розташування і форми нирок; 5-а – аномалії структури нирки; 6-а – поєднані аномалії нирок [5].

Використовують також інші класифікації, в яких деякі групи аномалій, наприклад гіпоплазії нирок, розділені на прості та диспластичні або виділені різні види гіпоплазії паренхіми (кортикальна та сегментарна гіпоплазії, олігомега-нефронія). Також можливий простий розподіл всіх аномалій нирок на прості та кістозні з розмежуванням їх за поширеністю та локалізацією, або, нарешті, використана докладна морфологічна диференціація [1].

Аномалії розвитку нирок часто спостерігаються у поєднанні з аномаліями серцево-судинної, центральної нервової, статевих шляхів, м'язової системи та аномалії травного тракту. Особливо зустрічаються в осіб з аноректальною аномалією [9, 11, 17, 34]. Підковоподібна нирка, наприклад, спостерігається в 20% осіб з трисомією 18 і хоча б в одній з трьох жінок з синдромом Тернера [22, 32]. До введення пієлографії всі випадки аномалій розвитку нирок виявляли при розтині або під час операцій.

Клінічна значущість аномалій нирок визначається наявністю сприятливих умов для розвитку у цієї групи хворих ускладнень у вигляді хронічного пієлонефриту, гідронефрозу і сечокам'яної хвороби [1, 4, 15].

Досить часто сечокам'яна хвороба (СКХ) поєднується з аномаліями розвитку сечової системи (16–35%) [6, 26]. Є думка про значно більший відсоток захворюваності СКХ на тлі підковоподібної нирки, різних видів дистопій, аномалій структури [26].

Аномалії розташування нирок є наслідком дефекту переміщення первинної нирки в поперекову ділянку в процесі

ембріогенезу, можуть бути односторонніми або двосторонніми і складають 1/5 всіх аномалій розвитку нирок. Залежно від того, на якому етапі в ембріональний період відбулася зупинка, розрізняють поперекову, клубову, тазову, а також торакальну і перехресну дистопії нирок, що рідко зустрічаються. Відомо також, що чим нижче дистопія, тим частіше розвиваються вторинні захворювання нирок [4].

Найбільше клінічне значення належить тазовій дистопії. Дана обставина зумовлена тиском нирки на сусідні органи (клубові судини, тазове симпатичне нервово сплетіння, пряму кишку, сечовий міхур, матку), і тому клінічні прояви можуть виникати навіть за відсутності патологічного процесу в аномальній нирці [4].

З усіх вад розвитку нирок 14–16,5% складають аномалії взаємовідношення [3, 7]. Існують різні варіанти зрощення нирок. Підковоподібна нирка утворюється в результаті злиття між верхніми або частіше нижніми полюсами нирок до періоду їхньої ротації в процесі ембріогенезу. У зв'язку з цим миски та сечоводи розташовані спереду перешийка. Підковоподібна нирка вперше була описана da Capri в 1522 році [16].

На підковоподібну нирку припадає 90% всіх зрощень нирок, зустрічаються з частотою 0,25% серед населення, або в 1 із 400 випадків при розтині [9, 23]. Дана форма зрощення нирок зустрічається у чоловіків і жінок у співвідношенні 3:1. Захворювання підковоподібної нирки пов'язані з порушенням пасажу сечі з миски у зв'язку з високим розташуванням сечоводу і перегином його через перешийок. Крім цього, аномальна судинна архітектура підковоподібної нирки (в зоні перешийка виявляється судинна недостатність і локальні ішемічні зміни, так званий locus minoris resistentia) також створює умови для виникнення патологічного процесу [27].

Різні автори зазначають частоту захворювань підковоподібних нирок (гідронефроз, пієлонефрит, СКХ, туберкульоз, пухлини), що складає 80–100% від загальної числа обстежених [1, 4]. СКХ є другою за частотою поширення (після гідронефрозу) серед обстежених [1, 8, 27]. До утворення каменів в підковоподібній нирці призводять ті самі фактори, що і в нормальній. Найбільш важливим фактором каменеутворення в підковоподібній нирці є утруднення пасажу сечі через мисково-сечовідний сегмент (МСС) і проксимальний відділ сечоводу та зумовлена зрощенням сечова інфекція. У підковоподібній нирці ці передумови зустрічаються незрівнянно частіше, ніж в нормальній [27].

При L-подібній формі між собою зростаються полюси перпендикулярно розташованих один до одного нирок, миски розташовані з внутрішнього боку. При S-подібному зрощенні верхній полюс однієї нирки з'єднаний з нижнім полюсом іншої, миски при цьому відкриваються в протилежні сторони. При галетоподібній нирці вони зрощуються між собою медіальними краями до їхньої ротації. Такі аномалії взаємовідношення зустрічаються дуже рідко і тому частота розвитку СКХ в них не визначена.

Рідкісною з цих аномалій є галетоподібна нирка – повне злиття 2 нирок, що формують одне ціле, в зарубіжній літера-

турі зустрічається як «cake» (торт) або «lump» (брила) [14]. Виходячи з даних роботи Wilmera в 1938 році, Pannoflus був першим хто описав цей стан в 1654 році (назва цього випадку «Pannoflus») [9], але ніяких більше деталей щодо даної публікації з інших джерел не знайдено.

У прикладах повного зрощення нирок, описаних в літературі, «торт» або «брила» найчастіше розміщені по середній лінії хребта і спостерігаються в області таза. Виходячи з цього, деякі автори використовують термін «тазова» нирка [19, 21, 25]. В літературі описаний випадок, де при розтині було знайдено галетоподібну нирку, розміщену в правій поперековій ділянці, верхній полюс якої сягав рівня 3-го поперекового хребця [36]. За небагатства винятками, такі нирки мають два сечоводи, обидва входять в сечовий міхур в області трикутника [9]. Описані два рідкісних випадки, де був присутній тільки один сечовід [13, 25]. У низці відомих випадків це зрощення нирок, поєднане з аномаліями похідних клоаки і нижніх кінцівок, позначене терміном «синдром каудальної регресії» [12, 13, 20].

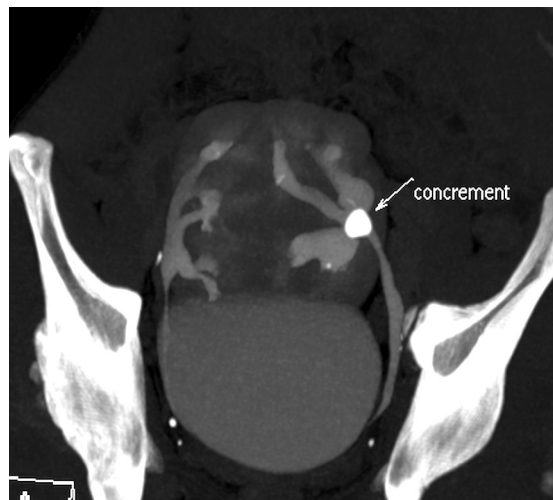
Водночас першим випадок повного зрощення нирок в тазу в сучасній літературі описав Хантінгтон на лекції в 1907 році. Загально визнано, що перший докладний звіт зроблено в 1926 році [23]. До 1957 року вважалось, що існує тільки 9 повідомлень про приклади даного різновиду аномалії розвитку нирок [31]. В одному з досліджень при 51 800 розтинах виявлено 3 випадки, тобто 1 на 17 250 спостережень [14]. У 1998 році Вауер провів аналіз поширеності подібної патології і зазначив наявність її в 1 на 12 000 випадків. Згодом ці дані були опубліковані в Campbell's Urology, після чого закріпились твердження, що злиття нирок «lump» чи «cake» є рідкісною аномалією.

У нашому спостереженні пацієнт 52 років звернувся до урологічного відділення Олександрівської клінічної лікарні м. Києва 23.09.2014 р. зі скаргами на біль нападоподібного характеру в тазовій області, періодичне забарвлення сечі кров'ю. Дані скарги турбують протягом останніх трьох днів уперше в житті. Під час госпіталізації маса тіла 61 кг, при зрості 174 см. Загальний стан задовільний. Артеріальний тиск 130/90 мм рт.ст. Пульс 80 за 1 хв, ритмічний, задовільного наповнення і напруження. Живіт м'який, болючий в гіпогастральній ділянці, де при глибокій пальпації визначається туго-еластичне утворення в діаметрі приблизно 14 см. Зовнішні статеві органи розвинені правильно. Органи калитки без патології. Рег гестум: передміхурова залоза не збільшена, безболісна, туго-еластичної консистенції, поверхня гладенька, межі її чіткі, слизова оболонка прямої кишки над залозою рухома.

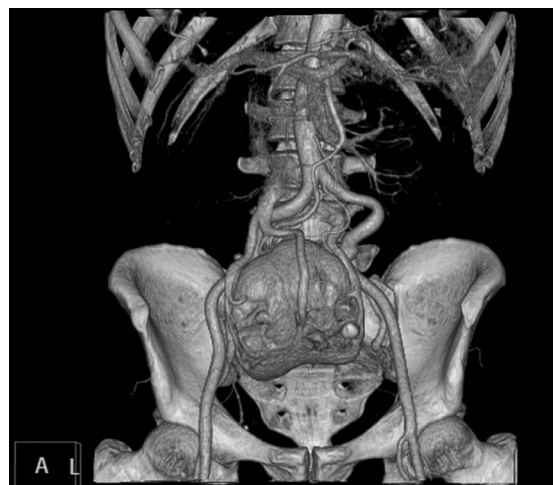
У загальному аналізі крові гемоглобін 129 г/л, еритроцити $4,3 \times 10^{12}/л$, лейкоцити $6,97 \times 10^9/л$, колірний показник 0,93, ШОЕ 6 мм/год. В аналізі сечі лейкоцити 2–6 у полі зору, еритроцити 10–14 у полі зору, білок не виявлено. В біохімічному аналізі крові креатинін 113 мкмоль/л, сечовина 8,9 мкмоль/л, загальний білок 69 г/л, глюкоза 5,5 ммоль/л. При ультразвуковому дослідженні: органи черевної порожнини, сечовий міхур без патології; передміхурова залоза об'ємом 30 мл; нирки розміщені в тазовій області, зрощені між собою, порожниста система лівої половини аномальної нирки помірно розширена, в МСС визначається конкремент діаметром 1,5 см.

За даними КТ з внутрішньовенним контрастним підсиленням нирки розміщені по середній лінії на рівні L4-S1, ротовані, зрощені між собою поздовжньо, ниркові ворота розвернуті допереду. У місці лівої нирки визначається конкремент, щільністю 1350 одиниць HU, розмірами 14×13×8 мм. Ниркові артерії відходять від загальної клубової артерії (мал. 1–3).

Ураховуючи дані обстежень, хворому встановлено діагноз: Аномалія розвитку нирок. Тазова дистопія галетоподібної нирки. Сечокам'яна хвороба. Камінь лівої половини галетоподібної нирки 24.09.2014 р. хворому виконана лапароскопічна пієлолітотомія зліва (проф. Ю.П. Серняк). Післяопераційний

Мал. 1. КТ з контрастуванням, екскреторна фаза: камінь миски лівої половини тазово дистопованої галетоподібної нирки

Мал. 2. КТ з контрастуванням, артеріальна фаза: 3D-комп'ютерне моделювання. Кровопостачання тазово дистопованої галетоподібної нирки

Рис. 3. КТ з контрастуванням, екскреторна фаза: 3D-комп'ютерне моделювання. Тазово дистопована галетоподібна нирка

період без ускладнень, 30.09.2014 р. пацієнт виписаний в задовільному стані на амбулаторне лікування.

Аналіз світової літератури свідчить, що хоча вроджені вади розвитку нирок і верхніх сечовивідних шляхів посідають перше місце серед аномалій розвитку різних органів і систем, а дистопія нирок зустрічається практично з однаковою частотою з аномаліями зрощення нирок, більшість з них припадає на підковоподібну нирку, що зустрічається з частотою 0,25% серед населення, або в 1 із 400 випадків при розтині. На галето-

подібну нирку припадає 1 на 12 000 випадків, що складає 0,0083%. Отже можна стверджувати, що тазова дистопія галетоподібної нирки є клінічним випадком, який дуже рідко зустрічається. У зв'язку з цим частота ускладнення подібної патології нефролітиазом і на цей час ще не може бути визначеною. Наведене спостереження, збагачуючи загальний клінічний досвід урології, одночасно демонструє ефективність сучасних методів прижиттєвої діагностики та малоінвазивного лікування навіть складних та рідкісних захворювань нирок.

Тазовая дистопия галетоподобной почки, осложненная нефролитиазом. Клинический случай
С.П. Пасечников, П.А. Самчук, В.И. Сыч

В статье описан клинический случай редкой аномалии развития почек, а именно тазовой дистопии галетоподобной почки, осложненной нефролитиазом. Освещены исторические сведения, данные о классификации, распространенности.

Ключевые слова: аномалии развития почек, галетоподобная почка, мочекаменная болезнь.

Pelvic kidney dystopia galetopodobnoy complicated by nephrolithiasis. clinical Case
S.P. Pasechnikov, P.A. Samchuk, V.I. Sych

This article describes a clinical case of a rare anomaly of the kidney, namely pelvic kidney dystopia galetopodobnoy complicated nephrolithiasis. Highlights historical information, data classification, prevalence.

Keywords: developmental anomalies of the kidneys, galetopodobnaya kidney, urolithiasis.

Сведения об авторах

Пасечников Сергей Петрович – кафедра урологии Национального медицинского университета имени А.А. Богомольца, 01023, г. Киев, ул. Шелковичная 39/1

Самчук Павел Александрович – кафедра урологии Национального медицинского университета имени А.А. Богомольца, 01023, г. Киев, ул. Шелковичная 39/1

Сич Владимир Игоревич – Александровская клиническая больница, 01023, г. Киев, ул. Шелковичная 39/1; тел.: (044) 255-15-65. E-mail: inflame@ukr.net

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Айвазян А.В. Пороки развития почек и мочеточников: руководство для врачей / А.В. Айвазян, А.М. Войно-Ясенецкий. – М.: Наука, 1988. – 488 с.
2. Казимиров В.Г., Бутрин С.В. Оперативное лечение заболеваний подковообразной и удвоенной почки. – Волгоград 2001; 5–14.
3. Клиническая визуальная диагностика / Под ред. проф. Демидова В.Н., Затицкая Е.П. – М., 2001. – 2 (6). – С. 175.
4. Козина О.В., Шехтман М.М. Аномалии развития мочевыводящих путей // Гинекология, 2010. – 12 (4). – С. 40–44.
5. Лопаткин Н.А., Люлько А.В. Аномалии мочеполовой системы. – К.: Здоров'я. 1987. – 414 с.
6. Трапезникова М.Ф., Уренков С.Б., Дутов В.В., Подойницын А.А., Иванов А.Е. Выбор метода лечения у пациентов с мочекаменной болезнью аномальных почек // Урология. 2009. – 6. – С. 3–7
7. Урология / Под ред. Н.А. Лопаткина. – М.: ГЭОТРАП-Медиа, 2009. – С. 1024
8. Цариченко Д.Г. Заболевания аномальных почек и верхнепочечных путей. Современные аспекты диагностики и лечения // Дисс. ... канд. мед. наук. – М., 2007.
9. Bauer S.B. Anomalies of the kidney and ureteropelvic junction. In Campbell's Urology, (ed. Walsh P.C., Retik A.B., Vaughan E.D., Wein A.J.), 7th edn, vol. 2.1998; 1708–1755. Philadelphia: W.B. Saunders.
10. Berg O.C., Kearns W.M. Solitary pelvic kidney: a case report. Journal of Urology.1949;62: 275–277.
11. Boatman D.L., Flocks R.H. Congenital anomalies associated with horseshoe kidney. Journal of Urology. – 1972; 107: 205–207.
12. Braren V., Jones W.B. Sacral agenesis: diagnosis, treatment and followup of urological complications. Journal of Urology.1978; 121:543–544.
13. Brock J.W., Braren V., Phillips K., Winfield A.C. Caudal regression with cake kidney and a single ureter: a case report. Journal of Urology. 1983;130:535–536.
14. Campbell M.F., Harrison J.H. Urology. 3rd edn, 1970; p. 1447. Philadelphia: W.B. Saunders (cited by M. I. Van Allen).
15. Chao C.T. Ureteropelvic duplication as focus of recurrent infection. // QJM. 2013; Vol. 106 (5): 471–472.
16. da Carpi J.B. (1522) Isogogae breves. A Short Introduction to Anatomy (transl. Lind L.R.). Chicago: University of Chicago Press. 1959; (cited by Cook and Stephens):pp. 12–46.
17. Cook W.A., Stephens F.D. Fused kidneys: morphologic study and theory of embryogenesis. 1977; Birth Defects 13:327–340.
18. Duhamel B. From the mermaid to anal imperforation: the syndrome of caudal regression. Archives of Disease in Childhood.1961;36: 152–155.
19. Glenn J.F. Fused pelvic kidney. Journal of Urology.1958;80:pp. 7–9.
20. Huntington G.S. The genetic interpretation and surgical significance of some variations of the genito-urinary tract. The Harvey Lectures, 1907–08, pp. 222–267. Philadelphia and London: J.B. Lippincott (cited by Shiller and Wiswell: according to Wilmer, this refers to the Harvey Lectures of 1906–07).
21. Kron S.D., Meranze D.R. Completely fused pelvic kidney. Journal of Urology.1949;62: 278–285.
22. Lippe B., Geffner M.E., Dietrich R.B., Boechat M.I., Kangaroo H. Turner syndrome: imaging in 141 patients. Pediatrics. 1988; 82:852–856.
23. Looney W.W., Dodd D.L. An ectopic (pelvic) completely fused (cake) kidney associated with various anomalies of the abdominal viscera. Annals of Surgery. 1926; 84:522–524.
24. McDonald J.H., McClennan D.S. Crossed renal ectopia. American Journal of Surgery.1957;93:995–1002.
25. McCrea L.E. Congenital solitary pelvic kidney. Journal of Urology.1942;48:58–68.
26. Rana A.M., Bhojwani J.P. Percutaneous nephrolithotomy in renal anomalies of fusion, ectopia, rotation, hypoplasia, and pelvicayceal aberration: uniformity in heterogeneity. // J.Endourol. 2009; Vol. 23(4): 609–614.
27. Ray A.A., Ghiculet D., Honey D.A., Shockwave R.J. lithotripsy in patients with horseshoe kidney: determinants of success. // J. Endourol. 2011; Vol. 25(3): 487–493.
28. Risdon R.A. Development, developmental defects, and cystic diseases of the kidney. In R. H. Heptinstall's Pathology of the Kidney, 1977; 4th edn.; 93–167. Boston: Little, Brown.
29. Rubenstein M., Meyer R., Bernstein J. Congenital abnormalities of the urinary system. Journal of Pediatrics. 1961;58: 356–366.
30. Saylor M., Gordon H. Crossed renal ectopia with fusion complicated by massive infarction due to occlusive thrombosis of the aorta, a case report. Journal of Urology.1951; 65: 968–971.
31. Shiller W.R., Wiswell O.B. A fused pelvic (cake) kidney. Journal of Urology.1957; 78: 9–16.
32. Smith D.W., Jones K.L. Recognizable Patterns of Human Malformation. Genetic, Embryologic and Clinical Aspects.1970; 3rdedn. Philadelphia: W.B. Saunders.
33. Srivastava R.N., Singh M., Ghai O.P., Sethi U. Complete renal fusion («cake» or «lump» kidney). British Journal of Urology.1971;43:391–394.
34. Van Allen M.I. Urinary tract. In Human Malformations and Related Anomalies. (ed. Stevenson R.E., Hall J.G., Goodman R.M.). 1993; Volume 2. New York and Oxford: Oxford University Press, pp. 501–550.
35. Warkany J. Congenital Malformations. Notes and Comments.1971; pp. 1050–1053. Chicago: Year Book Medical Publishers.
36. Wilmer H.A. Unilateral fused kidney: a report of five cases and a review of the literature. Journal of Urology.1938; 40: 551–571.

Статья поступила в редакцию 23.09.2014